

بررسی کنش گفتاری تسلیت در گویش کردی ایلامی^۱

محمد علی اکبری^۲

استاد گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه ایلام

مجتبی قیطاسی^۳

دانشجوی دکتری آموزش زبان انگلیسی دانشگاه ایلام

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی کنش گفتاری تسلیت در گویش کردی ایلامی است. ۱۳۰ گویشور در شهر ایلام یک آزمون تکمیل‌گفتمان محقق‌ساخته را کامل کردند و داده‌های گردآوری‌شده با کمک نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که گویشوران ایلامی سیزده راهبرد را به منظور عرض تسلیت به‌کار می‌برند که از این میان، راهبردهای «جملات مذهبی»، «طلب آموزش از خداوند» و «دعا برای فرد متوفی» به ترتیب بیشترین فراوانی را داشتند؛ همچنین یافته‌ها نشان داد که گویش کردی ایلامی ساختار مشخص و یکنواختی برای کنش گفتاری تسلیت دارد؛ به‌طوری‌که به‌استثنای میزان تحصیلات، تفاوت‌های فردی دیگرمانند سن، جنسیت و شغل فرد تسلیت‌گوینده، نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب نوع راهبرد تسلیت ندارند؛ ازطرف دیگر، داده‌ها نشان می‌دهد که کیفیت جملات تسلیت بیشتر متأثر از ویژگی‌های شخص متوفی است.

کلیدواژه‌ها: کاربردشناسی، کنش گفتاری، راهبردهای تسلیت، کردی ایلامی.

۱- مقالات این شماره با تأخیر در سال (۱۳۹۸) پذیرش و چاپ شده‌اند.

maliakbari@hotmail.com

۲- پست الکترونیکی:

mghietasi@gmail.com

۳- پست الکترونیکی نویسنده مسئول:

۱- مقدمه

آستین^۴ (۱۹۶۲) نخستین بار نظریه کنش گفتاری معرفی کرد. به باور سرل^۵ (۱۹۶۹ و ۱۹۷۶) برقراری ارتباط انسانی تنها براساس جملات و عبارات نیست؛ بلکه در واقع انجام کار به وسیله زبان است. یول^۶ (۱۹۹۶) اظهار داشت که کنش‌های گفتاری کارکردهای زبانی هستند که به وسیله واژه‌ها نمود می‌یابند و شامل موارد بسیاری مانند معذرت‌خواهی، تعریف و تمجید، درخواست، دعوت و غیره می‌شوند؛ هدف از آن‌ها گفتن چیزی مناسب، به فرد مناسب و در زمان مناسب است. سرل (۱۹۹۶) کنش‌های گفتاری را به پنج نوع مختلف تقسیم کرد: اظهاری، ترغیبی، تعهدی، عاطفی و اعلامی. کنش‌های گفتاری اظهاری نشان‌دهنده حالت‌های روان‌شناختی ذهن و بیان‌گر نگرش‌های فردی و احساسات هستند و با روابط اجتماعی و بین فردی در ارتباط. کنش‌های گفتاری اظهاری شامل احوال‌پرسی، تشکر، تبریک، تسلیت و معذرت‌خواهی هستند. پژوهش درباره کنش‌های گفتاری می‌تواند به افزایش درک و دانش از رابطه بین شکل‌های زبانی و موقعیت‌های اجتماعی - فرهنگی کمک کند (اولشتاین و کوهن^۷، ۱۹۸۳). افزون بر این، مطالعه کنش‌های گفتاری به این دلیل مهم است که می‌تواند قوانین اجتماعی - فرهنگی مناسب را در گفتار گویشوران بومی تعیین کند (مورفی و نیو^۸، ۱۹۹۶).

راهبردهای تسلیت، مانند سایر کنش‌های گفتاری، از فرهنگی تا فرهنگ دیگر متفاوت هستند (الوود^۹، ۲۰۰۴). کنش گفتاری تسلیت به‌طور معمول در موقعیت‌های خاص برای ابراز همدردی و تأسف فرد تسلیت‌گوینده با افراد صاحب‌عزا به‌هنگام ازدست‌دادن دوستان و خویشاوندان رایج است (لطف‌اللهی و اسلامی راسخ^{۱۰}، ۲۰۱۱).

پژوهش‌گران بسیاری کنش گفتاری تسلیت و تفاوت‌های بین فرهنگی آن را بررسی کرده‌اند (الوود، ۲۰۰۴؛ رضا و مصطفی^{۱۱}، ۲۰۱۳؛ برنان^{۱۲}، ۲۰۰۸). همه این مطالعات بر روی مقایسه کنش گفتاری تسلیت بین زبان‌های مختلف، به ویژه مقایسه سایر زبان‌ها با زبان انگلیسی متمرکز

4. J. Austin

5. J. Searle

6. G. Yule

7. E. Olshtain & A. W. Cohen

8. B. Murphy & J. Neu

9. K. Elwood

10. B. Lotfollahi & A. Eslami-Rasekh

11. P. Reza & M. Mostafa

12. M. Bernan

شده‌اند. تسلیت جمله‌ای رسمی برای ابراز همدردی با فرد مصیبت‌دیده به‌هنگام فوت دوستان و بستگان است. در چنین موقعیت‌هایی افراد به‌طور معمول جملاتی مانند «خیلی متأسفم»، «اندوه فراوان»، «عمیق‌ترین همدردی» و بسیاری جملات دیگر را به‌کار می‌برند؛ اما مسلمانان که به بهشت و جهنم و چیزهای دیگر اعتقاد دارند، ممکن است جملاتی مانند «خداوند روح متوفی را در آرامش قرار دهد» و دیگر جملات اعتقادی - مذهبی در باره زندگی فرد متوفی در بهشت را بیشتر به‌کار ببرند.

از دید اولشتاین و کوهن (۱۹۸۳) تسلیت از نظر معنی‌شناسی معنایی اجتماعی دارد که می‌تواند روابط و نقش‌های اجتماعی را ترسیم کند. همین‌طور تسلیت تنها شامل جملات تسلی‌بخش نیست؛ بلکه عمل تشویق نیز هست. آن‌ها جملات تسلیت را به پنج دسته زیر تقسیم کرده‌اند:

الف) پذیرش مرگ: شامل کلمات خاصی مانند «وای» و «نه» («نه بابا!»).

ب) جملات همدردی مانند «در غم شما شریک هستم».

پ) پیشنهاد کمک مانند «کاری هست من انجام بدهم؟».

ت) جملات آینده‌محور مانند «سعی کن افسرده نشوی».

ث) جملات نشان‌دهنده نگرانی مانند «تو باید مراقب خودت باشی».

پژوهش‌گران بسیاری فرمول‌های معنی‌شناختی و پنج‌الگوی عرض تسلیت اولشتاین و کوهن (۱۹۸۳) را در مطالعات خود به‌کار برده‌اند (الوود، ۲۰۰۴؛ لطف‌اللهی و اسلامی راسخ، ۲۰۱۱؛ سماورچی و علمی^{۱۳}، ۲۰۱۲ و دیگران). باین‌حال، افزون بر مقوله‌های کلاسیک ذکر شده، پژوهش‌گران مقوله‌های دیگری از راهبردهای تسلیت را معرفی کرده‌اند؛ از جمله: «درخواست آمرزش از خداوند (لطف‌اللهی و اسلامی راسخ) و «جملات تأسف و اندوه» (فارینا^{۱۴}، ۲۰۱۱).

الوود (۲۰۰۴) تفاوت‌های بین فرهنگی عرض تسلیت بین فرهنگ آمریکایی و ژاپنی را مطالعه کرد و متوجه تفاوت‌هایی بین دو فرهنگ در این زمینه شد. لطف‌اللهی و اسلامی راسخ (۲۰۱۱) تفاوت‌های فرهنگی عرض تسلیت را بین زبان‌های انگلیسی و فارسی مقایسه کردند. مطالعه آن‌ها نشان داد که راهبردهای تسلیت به‌کاررفته در فارسی، متأثر از دین هستند. رضا و

13. L. Samavarchi & H. Allami

14. M. Farina

مصطفی^{۱۵} (۲۰۱۳) مطالعه مشابهی روی مقایسه تسلیت در زبان‌های انگلیسی و فارسی انجام دادند. نتایج نشان داد که پاسخ‌های شهروندان ایرانی بیشتر معنوی (مذهبی) بودند و ماهیت گروهی (جمع‌گرایانه) داشتند، درحالی که پاسخ‌های شهروندان آمریکایی بیشتر مادی (دنیوی) و فردگرایانه بودند.

سماورچی و عالمی (۲۰۱۲) مطالعه‌ای اجتماعی - کاربردشناسی روی کنش گفتاری تسلیت در میان فراگیران زبان انگلیسی در ایران انجام دادند. نتایج نشان داد که برخی از فراگیران کنش گفتاری تسلیت را مشابه گویشوران بومی انگلیسی زبان به کار می‌برند؛ درحالی که برخی دیگر از الگوهای موجود در زبان فارسی استفاده می‌کنند؛ به عبارت دیگر، گروه دوم الگوهای کنش گفتاری تسلیت را از زبان اول به زبان دوم منتقل می‌کنند.

مرادی مقدم (۱۳۹۰) تسلیت و پاسخ به آن را در زبان فارسی و انگلیسی با بررسی فیلم‌ها مقایسه کرد. در این پژوهش شش راهبرد برای جمله‌های تسلیت براساس ویژگی‌های مشترک شناسایی شد: (۱) بیان تأسّف؛ (۲) عرض تسلیت؛ (۳) بیان احساس؛ (۴) دعوت به آرامش؛ (۵) همدردی؛ و (۶) جمله‌های معنوی؛ همچنین برای جواب‌های تسلیت هفت راهبرد یافته شد: (۱) تحسین؛ (۲) ابراز تأسّف؛ (۳) بیان احساس؛ (۴) صحبت در مورد متوفی؛ (۵) عوض کردن موضوع؛ (۶) سرزنش خود؛ و (۷) جمله‌های معنوی؛ سپس آزمون خی دو^{۱۶} برای بررسی تفاوت بیان تسلیت و جواب‌های آن بین زبان فارسی و انگلیسی استفاده شد. نتایج بیان‌گر وجود تفاوت‌های بین دو زبان در بیان تسلیت و جواب آن بود؛ همچنین نتایج آزمون خی دو نشان داد که پاسخ‌های فارسی بیشتر جملات معنوی و جمع‌گرایانه و پاسخ‌های انگلیسی بیشتر مادی (دنیوی) و فردگرایانه هستند.

از میان دسته‌بندی‌های ارائه‌شده برای راهبردهای تسلیت، دسته‌بندی (۱۳۹۰) که روی زبان فارسی و فرهنگ ایرانی انجام شده است، جامع‌تر و کامل‌تر به نظر می‌رسد؛ بنابراین بیشتر می‌تواند با زبان و فرهنگ کردی و گویش کردی ایلامی متناسب باشد. اگرچه کنش‌های گفتاری بسیاری در فرهنگ‌های متفاوت مطالعه شده‌اند؛ اما به نظر می‌رسد به کنش گفتاری تسلیت، به‌ویژه در فرهنگ و جامعه ایران کمتر پرداخته شده است. باوجودی که مطالعاتی روی کنش گفتاری تسلیت در زبان فارسی صورت گرفته است، روی زبان کردی، به‌ویژه گویش کردی

15. P. Reza & M. Mostafa

16. Chi-square test

ایلامی، مطالعه‌ای در این باره انجام نشده است و سند موثقی در مورد نوع و چگونگی راهبردهای عرض تسلیت در موقعیت‌های مختلف و همچنین تأثیر عواملی مانند تفاوت‌های فردی و اجتماعی روی آن در دست نیست. براساس این، هدف از پژوهش حاضر بررسی کنش گفتاری تسلیت در گویش کردی ایلامی و به‌طور ویژه مطالعه راهبردهای رایج برای عرض تسلیت، همراه با بررسی تأثیر ویژگی‌های فردی جنسیت، سن و سطح تحصیلات فرد تسلیت‌گوینده روی انتخاب نوع راهبرد تسلیت و بررسی تأثیر ویژگی‌های فرد متوفی مانند سن، جنسیت، رابطه (خویشاوندی و دوستی)، تمکن مالی و ویژگی‌های اخلاقی بر روی انتخاب نوع راهبرد تسلیت است. در نوشتار پیش رو دسته‌بندی‌های پژوهش‌گران پیشین شامل پنج الگوی عرض تسلیت اولشتاین و کوهن (۱۹۸۳) و نیز دیگر الگوهای پیشنهادشده لطف‌اللهی و اسلامی راسخ (۲۰۱۱)، فارینا (۲۰۱۱)، سماورچی و علمی (۲۰۱۲)، مراد^{۱۷} (۲۰۱۳) و به ویژه دسته‌بندی ارائه شده مرادی مقدم (۱۳۹۰) مبنای دسته‌بندی راهبردهای تسلیت قرار گرفتند.

۲- روش پژوهش

۲-۱- نمونه پژوهش

نمونه پژوهش شامل ۱۳۰ گویشور در شهر ایلام بود که به‌طور تصادفی در مکان‌های مختلف شهر انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان شامل ۷۵ مرد و ۵۵ زن، متنوع از نظر سن، سطح تحصیلات و شغل بودند. تنوع سنی از ۱۵ تا ۷۵ سال بود. سطح تحصیلات از بی‌سواد تا دکتری تنوع داشت. از نظر شغلی نیز افراد شغل‌های متنوعی شامل بیکار، زن خانه‌دار، کارگر، کاسب بازاری، کارمند، معلم و استاد دانشگاه داشتند. جدول (۱) اطلاعات آماری شامل جنسیت، سن، تحصیلات و شغل شرکت‌کنندگان را نشان می‌دهد.

جدول (۱). فراوانی جنسیت، سن، تحصیلات و شغل شرکت‌کنندگان

درصد	فراوانی		
۵۷/۷	۷۵	مرد	جنسیت
۴۲/۳	۵۵	زن	
۲۳/۱	۳۰	زیر ۲۰ سال	سن
۴۱/۵	۵۴	۲۰ تا ۳۰ سال	
۳۵/۴	۴۶	بالای ۳۰ سال	

ادامه جدول (۱).

درصد	فراوانی		
۳/۱	۴	بی سواد	تحصیلات
۴۳/۸	۵۷	دیپلم	
۴۶/۹	۶۱	لیسانس	
۶/۲	۸	فوق‌لیسانس و بالاتر	
۵۴/۶	۷۱	شغل آزاد	شغل
۲۲/۳	۲۹	اداری	
۲۳/۱	۳۰	سایر	
۱۰۰/۰	۱۳۰	جمع کل	

۲-۲- ابزار پژوهش

ابزار پژوهش آزمون تکمیل گفتمان^{۱۸} محقق ساخته بود. این آزمون یازده گویه داشت که هریک موقعیتی را توصیف می‌کرد و در آن‌ها از گویشوران ایلامی پرسیده می‌شد که در صورت فوت بستگان مختلف و متنوع از نظر سن، جنسیت، رابطه فامیلی، ثروت و احترام چگونه به طرف مقابل تسلیت می‌گویند (ر.ک. پیوست).

۲-۳- مراحل انجام پژوهش

ابتدا پژوهش‌گران پرسش‌نامه بازی به منظور یافتن موقعیت‌های مناسب عرض تسلیت و راهبردهای پربسامد آماده کردند؛ سپس از داده‌های حاصل از آن برای ساختن آزمون تکمیل گفتمان استفاده شد؛ سپس آزمون بین ۱۳۰ نفر نمونه پژوهش توزیع و پس از سه هفته گردآوری شد. پاسخ‌های جمع‌آوری شده بررسی و راهبردهای مختلف عرض تسلیت استخراج شدند. به دلیل تنوع داده‌ها، سیزده کد برای راهبردهای مختلف تعیین شد. برای یافتن الگوی دسته‌بندی، داده‌ها با دسته‌بندی‌های ارائه‌شده پژوهش‌گران پیشین مقایسه شدند و در نهایت سیزده راهبرد با مشورت پژوهش‌گران علوم اجتماعی و کاربردشناسی پیشنهاد شد؛ سپس داده‌ها برای بررسی تأثیر تفاوت‌های بین افراد با نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس^{۱۹} تجزیه و تحلیل شدند و یافته‌های پژوهش مورد بحث قرار گرفتند.

۳- نتایج و بحث

پس از بررسی و مطالعه، سیزده راهبرد عرض تسلیت از داده‌ها به دست آمد. پنج راهبرد در

18. Discourse Completion Test (DCT)

19. SPSS

دسته‌بندی‌های پژوهش‌گران پیشین وجود داشت که شامل موارد ذیل هستند: راهبرد (۱) «طلب آمرزش از خداوند» (لطف‌اللهی و اسلامی راسخ، ۲۰۱۱)، راهبرد (۳) «جملات آینده‌محور» (اولشتاین و کوهن، ۱۹۸۳)، راهبرد (۶) «ابراز همدردی» (اولشتاین و کوهن، ۱۹۸۳) و مرادی مقدم، (۱۳۹۰)، راهبرد (۴) «ابراز تأسّف و اندوه» (فارینا، ۲۰۱۱ و مرادی مقدم، ۱۳۹۰) و راهبرد (۵) «ستایش متوفّی» (مراد، ۲۰۱۳ و مرادی مقدم، ۱۳۹۰).

سایر راهبردهای به‌دست‌آمده از نظر نگارندگان نوشتار پیش رو در هیچ‌یک از دسته‌بندی‌های ارائه‌شده پیشین نمی‌گنجد؛ بنابراین، با مشورت دو پژوهش‌گر درزمینه کاربردشناسی در دانشگاه ایلام و با بررسی داده‌های پرسش‌نامه باز راهبردهای جدید پیشنهاد شدند و روایی آن‌ها تأیید شد؛ به‌عبارت دیگر، پژوهش حاضر دسته‌بندی متفاوتی را برای راهبردهای عرض تسلیت در کردی ایلامی پیشنهاد می‌کند (جدول ۲).

جدول (۲). دسته‌بندی راهبردهای تسلیت در گویش کردی ایلامی

راهبرد تسلیت	مثال
طلب آمرزش از خداوند	خدا پرّحمت بکه‌ئ‌گ
دعا برای بازماندگان	غم ناخرتان بوود
جملات آینده‌محور	رئ کولمان هه یه‌سه
ابراز تأسّف و اندوه	افسوسوس ئه‌پا جوانیه‌ئ
ستایش متوفّی	برا یا خویشک عزیز کولمان بق
ابراز همدردی	فره ناراحت بؤمن
شریک‌بودن درغم	شهریک درد و غمتانیم
استدلال‌کردن	راحت بق وه‌ئ دنیا
بیان مستقیم تسلیت	تسلیت عرض کهم
امیددادن به جایگاه متوفّی در حیات پس از مرگ	جییه ها بهشت
توصیه به انجام کار خوب برای آرامش روح متوفّی	ئه‌رائ دوعا بکه‌ن
تأسّف از کارهایی که باید انجام می‌شد و نشد	کاش مواظبی بؤاتان
پرسش‌کردن (از چگونگی و علت فوت)	یه ئه را ئه ی چنه وه خواهی کرد؟

جدول (۳) فراوانی استفاده از راهبردهای مختلف را نشان می‌دهد. براساس آن، جملات تسلیت در گویش کردی ایلامی به‌میزان زیادی متأثر از اعتقادات و باورهای دینی اسلامی هستند، به‌طوری که راهبردهای «طلب آمرزش از خداوند» (۶۱/۲٪) و «دعا برای بازماندگان» (۹/۷٪) به‌ترتیب بیشترین فراوانی را داشتند؛ افزون بر این، راهبردهای دیگر مانند «جملات آینده‌محور» و «توصیه به انجام کار خوب برای آرامش روح متوفّی» اگرچه به‌طور مستقیم

جملات مذهبی نیستند، اما متأثر از اعتقادات مذهبی هستند. این یافته‌ها نتایج به‌دست‌آمده مرادی مقدم (۱۳۹۰) را تأیید می‌کنند. مرادی مقدم نشان داد که پاسخ‌های جملات تسلیت در فارسی بیشتر جملات معنوی (مذهبی) هستند.

جدول (۳). فراوانی استفاده از راهبردهای مختلف

شماره	راهبرد تسلیت	پاسخ‌ها	
		شمار	درصد
۱	طلب آموزش از خداوند	۸۶۸	۶۱/۲
۲	دعا برای بازماندگان	۱۳۸	۹/۷
۳	ستایش متوفی	۹۸	۶/۹
۴	ابراز تأسف و اندوه	۶۴	۴/۵
۵	بیان مستقیم تسلیت	۵۵	۳/۹
۶	شریک‌بودن در غم	۵۲	۳/۷
۷	استدلال‌کردن	۵۱	۳/۶
۸	جملات آینده‌محور	۴۹	۳/۵
۹	توصیه به انجام کار خوب برای آرامش روح متوفی	۲۰	۱/۴
۱۰	امیددادن به جایگاه متوفی در زندگی پس از مرگ	۱۰	۰/۷
۱۱	ابراز همدردی	۹	۰/۶
۱۲	تأسف از کارهایی که باید انجام می‌شد و نشد	۴	۰/۳
۱۳	پرسش‌کردن (از چگونگی و علت فوت)	۱	۰/۱
جمع کل		۱۴۱۹	۱۰۰/۰

افزون بر این، نتایج آزمون خی‌دو پی‌رسون نشان داد (جدول ۴) تفاوت معنی‌داری بین استفاده از راهبردهای تسلیت در میان مردان و زنان، در سنین مختلف و در شغل‌های مختلف مشاهده نشد ($p > 0.05$)؛ به عبارت دیگر، این تفاوت‌های فردی نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب راهبرد تسلیت توسط فرد تسلیت‌گوینده ندارند و تنها سطح تحصیلات در انتخاب نوع راهبرد مؤثر است ($p = 0.03, \alpha = 0.05$).

جدول (۴). تفاوت بین انتخاب راهبرد تسلیت در جنسیت‌ها، سنین، سطوح تحصیلات و شغل‌های مختلف

سطح معنی‌داری (دو دامنه)	درجه آزادی	ارزش	خی ۲ پی‌رسون
۰/۲۹۱	۱۲	۱۴/۱۴۶	جنسیت و استفاده از راهبرد
۰/۵۰۹	۲۴	۲۳/۱۸۰	سن و استفاده از راهبرد
۰/۰۳۸	۳۶	۵۲/۴۲۶	تحصیلات و استفاده از راهبرد سطح
۰/۵۹۹	۲۴	۲۲/۳۴۸	شغل و استفاده از راهبرد

جدول (۵) فراوانی راهبردهای تسلیت را در سطوح مختلف تحصیلی نشان می‌دهد. براساس آن، افراد بی‌سواد تنها پنج راهبرد (۱، ۲، ۴، ۶، ۷ و ۱۱) را به‌کار برده‌اند و دارندگان مدرک دیپلم همه راهبردها را به‌استثنای (۱۳) (پرسش کردن) به‌کار برده‌اند؛ درحالی‌که افراد با تحصیلات فوق‌لیسانس و دکتری، راهبردهای (۶) (ابراز همدردی) و (۱۳) (پرسش کردن) را به‌کار نبرده‌اند. این نشان می‌دهد که افراد با تحصیلات عالی بیشتر تمایل دارند نسبت به افراد با سواد پایین‌تر، به‌طور رسمی‌تری تسلیت بگویند و به‌نوعی فاصله خود را با مخاطب حفظ کنند. درمقابل افراد با سطح تحصیلات پایین‌تر بیشتر تمایل دارند از نظر عاطفی به مخاطب نزدیک شوند و ابراز همدردی کنند.

جدول (۵). فراوانی راهبردهای تسلیت در سطوح مختلف تحصیلی

راهبرد	بی‌سواد	دیپلم	لیسانس	فوق‌لیسانس و دکتر
۱ طلب آموزش از خداوند	۶۵/۹	۶۲/۴	۵۷/۷	۶۹/۳
۲ دعا برای بازماندگان	۱۸/۲	۸/۸	۱۰/۱	۸/۰
۳ ستایش متوفی	۰	۴/۰	۳/۴	۱/۱
۴ ابراز تأسف و اندوه	۴/۵	۳/۷	۴/۹	۶/۸
۵ بیان مستقیم تسلیت	۰	۸/۰	۶/۶	۴/۵
۶ شریک‌بودن درغم	۲/۳	۱/۰	۰/۱	۱/۱
۷ استدلال‌کردن	۴/۵	۳/۳	۴/۳	۰
۸ جملات آینده‌محور	۰	۳/۵	۴/۲	۱/۱
۹ توصیه به انجام کار خوب برای آرامش روح متوفی	۰	۲/۲	۵/۷	۳/۴
۱۰ امیددادن به جایگاه متوفی در زندگی پس از مرگ	۰	۱/۰	۰/۴	۱/۱
۱۱ ابراز همدردی	۴/۵	۱/۳	۱/۲	۲/۳
۱۲ تأسف از کارهایی که باید انجام می‌شد و نشد	۰	۰/۳	۰/۱	۱/۱
۱۳ پرسش کردن (از چگونگی و علت فوت)	۰	۰	۰/۱	۰

در مرحله بعد، تأثیر ویژگی‌های فرد متوفی بر انتخاب راهبرد تسلیت توسط افراد بررسی شد. جدول (۶) فراوانی راهبردهای تسلیت هنگام فوت افراد خوش‌رفتار و نیک‌نام و به‌طور کلی مقبول (گویه‌های ۱ تا ۷) و افراد بدرفتار، بدنام و به‌طور کلی نامقبول (گویه‌های ۸ تا ۱۱) را نشان می‌دهد.

جدول (۶). فراوانی راهبردهای تسلیت برای افراد متوفی مقبول و نامقبول

میانگین ۱۱-۸	۱۱ گ	۱۰ گ	۹ گ	۸ گ	میانگین ۷-۱	۷ گ	۶ گ	۵ گ	۴ گ	۳ گ	۲ گ	۱ گ
۷۷/۶	۸۴/۶	۸۱/۵	۷۷/۷	۶۶/۹	۵۱	۵۰/۸	۵۸/۵	۶۳/۸	۵۷/۷	۵۰	۳۸/۵	۳۷/۷
۴/۰	۳/۸	۳/۱	۳/۸	۵/۴	۱۲/۸	۳/۸	۶/۲	۱۳/۱	۱۴/۶	۱۵/۴	۳۰	۶/۹
۲/۵	۳/۸	۳/۱	۰/۸	۲/۳	۳/۹	۱/۵	۶/۲	۲/۳	۳/۸	۱/۵	۸/۵	۳/۸
۲/۶	۱/۵	۰	۷/۷	۱/۵	۵/۵	۶/۹	۴/۶	۰	۲/۳	۶/۲	۰/۸	۱۷/۷
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰/۷	۲۲/۳	۷/۷	۱/۵	۷/۷	۱۷/۷	۶/۹	۱۱/۵
۰/۲	۰	۰	۰/۸	۰	۰/۸	۰/۸	۰	۰	۰	۰	۰	۵/۴
۰/۵	۰	۰/۸	۱/۵	۰	۵/۴	۲/۳	۳/۱	۷/۷	۵/۴	۵/۴	۰/۸	۱۳/۱
۳/۴	۰	۲/۳	۰/۸	۱۰/۸	۳/۶	۰/۸	۱۱/۵	۰	۰	۰/۸	۱۲/۳	۰
۲/۸	۳/۱	۳/۸	۰	۴/۶	۴/۳	۴/۶	۰	۱۱/۵	۷/۷	۳/۱	۲/۳	۱/۵
۰/۲	۰/۸	۰	۰	۰	۱	۶/۲	۰/۸	۰	۰	۰	۰	۰
۳/۶	۱/۵	۳/۱	۲/۳	۷/۷	۰/۱	۰	۰	۰	۰/۸	۰	۰	۰
۰/۵	۰	۰	۱/۵	۰/۸	۰/۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۸
۰/۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

براساس جدول (۶)، در گویۀ (۱) فرد متوفی یک جوان و در گویۀ (۲) فردی پیر است. در کل راهبردهای (۴) (ابراز تأسف و اندوه) و (۷) (شریک‌بودن در غم) که بار عاطفی بیشتری دارند، بیشتر در مورد جوانان به کار رفته‌اند؛ در حالی که راهبرد (۲) (دعا برای بازماندگان) و (۸) (استدلال‌کردن) که بیشتر به بازماندگان مرتبط هستند، بیشتر در مورد افراد پیر به کار رفته‌اند. این مورد به نوعی گویای این است که ازدید مردم، جوان به اصطلاح ناکام از دنیا رفته است و مرگ او زود اتفاق افتاده است؛ بنابراین تأسف و اندوه برای مرگ جوان بیشتر است؛ اما در مورد فرد پیر، به نظر مردم، متوفی به اصطلاح به کام خود رسیده و به اندازه کافی در این دنیا زندگی کرده و از آن لذت برده است و اکنون در سنّ بالا به طبع باید از دنیا برود؛ بنابراین جملات استدلالی مانند «راحت شد و رفت (در جای ابدی خود) جا گرفت» و دعا برای بازماندگان مانند «بچه‌هایش خوشحال باشند» بیشتر به کار می‌روند. جدول (۷) این تفاوت‌ها را نشان می‌دهد.

جدول (۷). درصد استفاده از راهبردها درباره متوفی جوان یا پیر

راهبرد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
وضعیت جوان	۳۷/۷	۶/۹	۳/۸	۱۷/۷	۱۱/۵	۵/۴	۱۳/۱	۰	۱/۵	۰	۰	۰/۸	۰
سنّ پیر	۳۸/۵	۳۰	۸/۵	۰/۸	۶/۹	۰	۰/۸	۱۲/۳	۲/۳	۰	۰	۰	۰

در گویه‌های (۳) و (۴) که فرد متوفی به ترتیب مرد و زن است، تفاوت‌ها چندان چشمگیر نیستند. راهبردهای (۱) (طلب آمرزش از خداوند)، با اختلاف ناچیز بیشتر در مورد زن متوفی به کار رفته است؛ اما راهبرد (۴) (ابراز تأسف و اندوه) و (۵) (ستایش متوفی) بیشتر در مورد مرد به کار رفته‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که جنسیت متوفی به اندازه سن و رفتار و انسانیت او در انتخاب نوع راهبرد تسلیت مؤثر نیست. جدول (۸) این تفاوت‌ها را نشان می‌دهد.

جدول (۸). درصد راهبردهای به کار رفته در مورد متوفی مرد و زن

راهبرد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
مرد	۵۰	۱۵/۴	۱/۵	۶/۲	۱۷/۷	۰	۵/۴	۰/۸	۳/۱	۰	۰/۸	۰	۰
زن	۵۷/۷	۱۴/۶	۳/۸	۲/۳	۷/۷	۰	۵/۴	۰	۷/۷	۰	۰	۰	۰

در گویه‌های (۱) و (۵) که به ترتیب فرد متوفی را خویشاوند نزدیک و دور توصیف می‌کنند، راهبردهای (۱) (طلب آمرزش از خداوند)، (۲) (دعا برای بازماندگان) و (۹) (بیان مستقیم تسلیت) بیشتر با خویشاوند دور به کار رفته‌اند؛ اما وقتی فرد متوفی خویشاوند نزدیک است، راهبردهای (۸) (ابراز تأسف و اندوه)، (۵) (ستایش متوفی)، (۶) (ابراز همدردی) و (۷) (شریک‌بودن در غم) بیشتر به کار رفته‌اند. دلیل این تفاوت آن است که افراد به طبع هنگام فوت نزدیکان احساس همدردی بیشتری نشان می‌دهند. جدول (۹) این تفاوت‌ها را نشان می‌دهد.

جدول (۹). درصد استفاده از راهبردها در مورد متوفی خویشاوند نزدیک و دور

راهبرد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
نزدیک	۳۷/۷	۶/۹	۳/۸	۱۷/۷	۱۱/۵	۵/۴	۱۳/۱	۰	۱/۵	۰	۰	۰/۸	۰
دور	۶۳/۸	۱۳/۱	۲/۳	۰	۱/۵	۰	۷/۷	۰	۱۱/۵	۰	۰	۰	۰

در گویه‌های (۶) و (۷) که به ترتیب متوفی را فردی ثروتمند و فقیر توصیف می‌کنند، راهبردهای (۵) (ستایش متوفی)، (۹) (بیان مستقیم تسلیت) و (۱۰) (امیددادن به جایگاه متوفی در حیات پس از مرگ) بیشتر در مورد فرد فقیر به کار رفته‌اند، اما راهبردهای (۱) (طلب آمرزش از خداوند)، (۳) (جملات آینده‌محور) و (۸) (استدلال‌کردن) بیشتر در مورد فرد متوفی ثروتمند به کار رفته‌اند. این تفاوت‌ها در جدول (۱۰) نشان داده شده‌اند. این نتایج بیان‌گر آن است که ثروتمند نیازمند آمرزش است و به عبارتی این نشان می‌دهد که مردم در مورد نحوه کسب ثروت و حق‌شناسی افراد ثروتمند تردید دارند و با بیان این جملات، برای خطای او از خدا طلب آمرزش می‌کنند؛ همچنین استفاده از جملات آینده‌محور مانند «این راه همه ماست»، بیان‌گر این

دیدگاه مردم است که انسان هرچه بیشتر به دنیا حریص باشد و ثروت‌اندوزی کند، بیهوده است و عاقبت باید از دنیا برود.

جدول (۱۰). درصد استفاده از راهبردها در مورد فرد متوفی ثروتمند و فقیر

راهبرد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
ثروتمند	۵۸/۵	۶/۲	۶/۲	۴/۶	۷/۷	۰	۳/۱	۱۱/۵	۰	۰/۸	۰	۰	۰
فقیر	۵۰/۸	۳/۸	۱/۵	۶/۹	۲۲/۳	۰/۸	۲/۳	۰/۸	۴/۶	۶/۲	۰	۰	۰

در گویه‌های (۷) و (۱۰) که متوفی را به ترتیب فردی نیکوکار و نزول‌خوار توصیف می‌کند، راهبرد (۱) (طلب آمرزش از خداوند) بیشتر برای فرد نزول‌خوار به کار رفته است که به نظر می‌رسد این جمله بیشتر جنبه کلیشه‌ای دارد و تأسّف و اندوه یا طلب آمرزش صمیمانه و خالصانه نیست؛ در حالی که راهبردهای (۴) (ابراز تأسّف و اندوه) و (۵) (ستایش متوفی) بیشتر برای فرد نیکوکار به کار رفته‌اند. این تفاوت‌ها نشان می‌دهند که مردم برای کسی که در حق دیگران خوبی بوده است، ارزش بالایی قائل هستند. جدول (۱۱) این تفاوت‌ها را به تصویر می‌کشد.

جدول (۱۱). درصد استفاده از راهبردها در مورد متوفی نیکوکار و رباخوار

راهبرد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
نیکوکار	۵۰/۸	۳/۸	۱/۵	۶/۹	۲۲/۳	۰/۸	۲/۳	۰/۸	۴/۶	۶/۲	۰	۰	۰
شهرت نزول‌خوار	۸۱/۵	۳/۱	۳/۱	۰	۰	۰	۰/۸	۲/۳	۳/۸	۰	۳/۱	۰	۰

در آخر، در گویه‌های (۱) تا (۷) که در آن‌ها متوفی خوش‌رفتار، محترم و مقبول توصیف شده است، در مقایسه با گویه‌های (۸) تا (۱۳) که متوفی فردی بدرفتار و نامقبول است، نتایج به شکل زیر است:

راهبردهای (۱) (طلب آمرزش از خداوند) و (۱۱) (توصیه به انجام کار خوب برای آرامش روح متوفی) بیشتر برای فرد بدرفتار به کار رفته‌اند؛ به نظر می‌رسد این راهبردها از اعتقادات دینی اسلامی سرچشمه می‌گیرند و به طور تلویحی بیان می‌کند که متوفی بسیار نیازمند آمرزش و بخشش از سوی خداوند است و به انجام کارهای نیک برای او توصیه می‌شود تا شاید بار گناهانش را کم کند. در مقابل، راهبرد (۲) (دعا برای بازماندگان)، (۴) (ابراز تأسّف و اندوه)، (۵) (ستایش متوفی) و (۷) (شریک‌بودن در غم) بیشتر برای متوفی خوش‌رفتار به کار رفته‌اند که

ناشی از اعتقادات دینی اسلامی است و به‌طور ضمنی آرزوی جایی شایسته در بهشت را برای متوفی دارند؛ برای ازدست‌دادن چنین فردی در واقع متأسف و اندوهگین هستند؛ یا شخصیت او را تحسین می‌کنند و خود را در غم ازدست‌رفتن او شریک می‌دانند.

جدول (۱۲). میانگین و درصد استفاده از راهبردها در مورد متوفی خوش‌رفتار و بدرفتار

راهبرد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
خوش‌رفتار	۵۱	۱۲/۸	۳/۹	۲/۵	۱۰/۷	۰/۸	۵/۴	۳/۶	۴/۳	۱	۰/۱	۰/۱	۰
بدرفتار	۷۷/۶	۴	۲/۵	۲/۶	۰	۰/۲	۰/۵	۳/۴	۲/۸	۰/۲	۳/۶	۰/۵	۰/۲

در این مطالعه، سیزده راهبرد تسلیت شناسایی شد. پنج راهبرد (۱) «طلب آمرزش از خداوند» (لطف‌اللہی و اسلامی راسخ، ۲۰۱۱)، (۳) «جملات آینده‌محور» (اولشتاین و کوهن، ۱۹۸۳)، (۶) «ابراز همدردی» (اولشتاین و کوهن، ۱۹۸۳ و مرادی مقدم، ۱۳۹۰)، (۴) «ابراز تأسف و اندوه» (فارینا، ۲۰۱۱ و مرادی مقدم، ۱۳۹۰) و (۵) «ستایش متوفی» (مراد، ۲۰۱۳ و مرادی مقدم، ۱۳۹۰) در مطالعات پیشین وجود داشت.

اولشتاین و کوهن (۱۹۸۳) در مجموع پنج راهبرد تسلیت را شناسایی کردند و در دسته‌بندی آن‌ها جملات معنوی یا جملات متأثر از باورهای دینی و مذهبی جایی ندارند. در مقابل آن‌ها مقوله‌های «پذیرش مرگ» و «پیشنهاد کمک» را معرفی کرده‌اند که در دسته‌بندی به‌دست‌آمده در نوشتار پیش رو و نیز در دسته‌بندی مرادی مقدم (۱۳۹۰) جایی ندارند و به‌نظر می‌رسد در فرهنگ‌های ایرانی کاربرد تسلیت نداشته باشند.

مرادی مقدم (۱۳۹۰) جملات تسلیت در زبان فارسی را به شش مقوله تقسیم کرد: (۱) بیان تأسف؛ (۲) عرض تسلیت؛ (۳) بیان احساس؛ (۴) دعوت به آرامش؛ (۵) همدردی؛ و (۶) جمله‌های معنوی. شماره‌های (۱)، (۲) و (۵) در دسته‌بندی ارائه‌شده در پژوهش حاضر موجود هستند. سه مقوله دیگر، یعنی (۳)، (۴) و (۶) در نوشتار پیش رو در دسته‌های دیگر قرار گرفته‌اند. مطالعه حاضر همچنین مقوله‌های دیگری را معرفی می‌کند که در هیچ‌یک از مطالعات پیشین مشاهده نمی‌شوند؛ برای مثال مقوله «استدلال کردن»، «تأسف از کارهایی که باید انجام می‌شد و نشد» و «پرسش کردن از چگونگی فوت» در زیر مقوله‌های ارائه‌شده قبلی قرار نمی‌گیرند.

در مورد مقوله (۶) (مرادی مقدم، ۱۳۹۰)، یعنی «جملات معنوی»، نگارندگان پژوهش

حاضر معتقدند که جملات معنوی تنوع فراوانی دارند و عنوان یادشده برای دسته‌بندی آن‌ها بسیار کلی به نظر می‌رسد؛ بنابراین، در نوشتار پیش رو مقوله‌های دیگری برای دسته‌بندی آن‌ها به کار رفته‌اند و با عنوان مقوله‌های «طلب آمرزش از خداوند»، «دعا برای بازماندگان» و «امیددادن به جایگاه متوفی در حیات پس از مرگ» معرفی شده‌اند.

نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی کنش گفتاری تسلیت در گویش کردی ایلامی و چگونگی استفاده مردان و زنان در رده‌های سنی مختلف، با سطح تحصیلات متفاوت و دارای شغل‌های متفاوت از راهبردهای تسلیت بود. نتایج نشان داد که باورهای مذهبی تأثیر چشمگیر و نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب نوع راهبرد تسلیت دارند و جملات متأثر از مذهب یا جملات با سرچشمه دینی قسمت عمده جملات تسلیت را تشکیل می‌دهند. برای مثال راهبرد «طلب آمرزش از خداوند» بیشترین فراوانی را در میان راهبردهای بیان تسلیت در گویش کردی ایلامی داشت.

در جامعه اسلامی استفاده از جملاتی که نمایانگر دعا برای بخشش و رحمت خداوند برای متوفی هستند، بسیار رایج است. در ایلام که تمام مردم آن کمابیش مسلمان هستند نیز استفاده از جملات سرچشمه‌گرفته از تعلیمات دینی در زندگی روزمره بسیار رایج است. برای بررسی تفاوت‌ها در استفاده از راهبردهای تسلیت در میان افراد با جنسیت، سن، سطح تحصیلات و شغل متفاوت آزمون‌های خی‌دو پیرسون انجام شد. نتایج نشان داد که جنسیت، سن و شغل فرد تسلیت‌گوینده تأثیر چشمگیری بر انتخاب راهبرد تسلیت ندارد؛ اما سطح تحصیلات بر آن تأثیر دارد؛ افرون بر این، به نظر می‌رسد که کیفیت جملات تسلیت در گویش کردی ایلامی بیشتر از ویژگی‌های متوفی و نه ویژگی‌های مخاطب تسلیت یا بازماندگان، تأثیر می‌پذیرد.

مطالعات کنش‌های گفتاری از این لحاظ مهم هستند که زبان‌ها را نمی‌توان مستقل از محیط و فرهنگ خاص آن‌ها مطالعه کرد. تسلط بر یک زبان تنها به معنی دانستن و تسلط بر واژگان و دستور زبان آن نیست، بلکه دانستن نحوه شرکت در یک گفتگو و رعایت آداب معاشرت و ادب مانند گویشوران بومی آن زبان نیز به اندازه دانستن واژگان و دستور زبان مهم و شاید مهم‌تر از آن است. کنش‌های گفتاری در فرهنگ‌های مختلف مطالعه شده‌اند تا هنجارهای فرهنگی در فرهنگ‌های مختلف شناخته شوند و تفاوت‌ها و شباهت‌های بین زبان‌ها آموخته شوند. اگرچه

نیاز به کنش گفتاری تسلیت ممکن است در مقایسه با کنش‌هایی مانند درخواست و معذرت‌خواهی، در زندگی روزمره کمتر پیش بیاید، اما برای برقراری ارتباط مؤثر اجتماعی مهم است؛ بنابراین، بررسی روش‌های مناسب عرض تسلیت در فرهنگ‌های مختلف امری ضروری و گامی در زمینه شناخت فرهنگی و کمک به شناسایی هرچه بیشتر فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها است؛ بنابراین، پژوهش حاضر به‌طور کلی به هدف شناساندن فرهنگ کردی از دید فرهنگی - اجتماعی و به‌طور جزئی با هدف معرفی راهبردهای تسلیت‌گفتن در گویش کردی ایلامی انجام شد.

نوشتار پیش رو بر روی گویش کردی ایلامی صورت گرفت. مطالعات بیشتری مورد نیاز است تا شباهت‌ها و تفاوت‌های بین‌زبانی و بین‌فرهنگی تسلیت‌گفتن در فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های داخل کشور و نیز کشورهای دیگر را بررسی کند؛ افزون بر این، اندازه نمونه پژوهش ممکن است نگرانی و پرسش‌هایی را در مورد تعمیم یافته‌های این مطالعه به‌وجود آورد؛ همچنین، از آنجاکه در این مطالعه از آزمون تکمیل گفتمان برای گردآوری داده‌ها استفاده شد و ممکن است بر کیفیت داده‌های جمع‌آوری شده تأثیر داشته باشد، مطالعات دیگری با بیش از یک ابزار گردآوری داده، نظیر آزمون تکمیل گفتمان همراه با یک مصاحبه یا مشاهده مستقیم ممکن است نتایج دقیق‌تری به‌دست آورد.

منابع

مرادی مقدم، مصطفی (۱۳۹۰). بررسی بین‌فرهنگی کنش گفتار تسلیت و جواب تسلیت در زبان انگلیسی و فارسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد.

- Austin, J. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
- Bernan, M. (2008). Condolence book: Language and meaning in the mourning of Hillsborough and Diana. *Death studies*, 32, 326-351.
- Elwood, K. (2004). "I'm So Sorry": A Cross-Cultural Analysis of Expression of Condolence, 49-74. [Electronic version]. Retrieved July 27, 2011 from <http://dspace.wul.waseda.ac.jp/dspace/handle/2065/6087?mode=full>.
- Farina, M. (2011). "May god forgive his sins": Iranian strategies in response to an obituary note. *Komunikacija i kultura online*: Godina II, broj 2, 315-323.
- Lotfollah, B. & A. Eslami-Rasekh (2011). Speech act of condolence in Persian and English. *Studies in Literature and Language*, 3 (3), 139-145.
- Murad, T. M. (2013) "May Allah not let you experience another sorrow": Condolence Strategies Used by Lecturers Who Are Native Speakers of Arabic L1 toward Their Colleague Who Is Native Speaker of Hebrew in

- Hebrew L2. *Theory and Practice in Language Studies*, 3 (1), 17-22.
- Murphy, B. & J. Neu (1996). My grade's too low: The speech act set of complaining. In: S. M. Gass & J. Neu (Eds.). *Speech acts across cultures: Challenges to communication in a second language*, (pp. 191-216). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Olshtain, E. & A. W. Cohen (1983). Apology: A speech-act set. In: N. Wolfson & E. Judd (Eds.), *Sociolinguistics and language acquisition*, (pp. 18-35). Cambridge, MA: Newbury House.
- Reza, P. & M. Mostafa (2013). Investigating condolences responses in English and Persian. *International journal of Research Studies in language Learning*, 2 (1), 39-47.
- Samavarchi, L. & H. Allami (2012). Giving condolences by Persian EFL learners: A contrastive socio-pragmatic study. *International Journal of English Linguistics*, 2 (1).
- Searle, J. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (1976). A Classification of Illocutionary Acts. *Language in Society*, 5 (1), 1-23.
- Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

پیوست (۱). آزمون تکمیل گفتمان

جنسیت: سن: تحصیلات: شغل:

لطفاً ذکر کنید در هریک از موقعیت‌های زیر، شما چه جملاتی را برای تسلیت گفتن به کار می‌برید.

۱. یک جوان محبوب و تحصیل کرده آشنای نزدیک شما در اثر تصادف فوت کرده است. چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۲. یک فرد مسن از همسایه‌های شما فوت کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۳. یک زن میانسال از آشناهای دور شما فوت کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۴. یک مرد آشنای دور شما فوت کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۵. شما به همراه دوستان به مراسم فاتحه یک آشنای دور آن‌ها می‌روید. چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۶. یک فرد بی‌کس و فقیر از همسایه‌های شما فوت کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۷. یک فرد پولدار و خیر در محله شما سکنه کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۸. یک فرد معتمد از همسایه‌های شما فوت کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۹. یک دختر جوان همسایه نزدیک شما خودسوزی کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۱۰. یک آدم نزول‌خوار و ناهل در همسایگی شما فوت کرده است. شما چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟
۱۱. یک پسر جوان شرور که کسی از او دل خوشی ندارد از محله شما فوت کرده است. شما به‌خاطر همسایگی به مراسم ختمش می‌روید. چگونه به بستگان او تسلیت می‌گویید؟